

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

MAMLAKATDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHDA SOLIQLARNI TARTIBGA SOLISH ORQALI BARQAROR RIVOJLANISHNI TA’MINLASH.

Abdumannobova Gulnoz Akmaljon qizi

TDIU huzuridagi “O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari” ilmiy-tadqiqot markazi tayanch doktoranti

Email address: abdumannobovagulnoz7@gmail.com

Tel: +998949865505

Ilmiy rahbar: Rajapov Shuhrat Zaripbayevich

TDIU huzuridagi “O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari” ilmiy-tadqiqot markazi i. f. d. , DSc.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18676219>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish sharoitida ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqaruvchi korxonalariga berilgan imtiyozlar va yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonida amalga oshirilayotgan fiskal siyosat haqida ma’lumotlar keltirib o‘tilgan.

Abstract: This article discusses the incentives granted to enterprises producing environmentally friendly products in Uzbekistan’s transition to a green economy and the fiscal policy being implemented during this transition.

Аннотация: В данной статье рассматриваются стимулы, предоставляемые предприятиям, производящим экологически чистую продукцию в Узбекистане в условиях перехода к «зеленой» экономике, а также проводимая в ходе этого процесса фискальная политика.

Kalit so‘zlar: yashil, iqtisodiyot, imtiyoz, soliq, ekologik, hudud, samaradorlik.

Keywords: green, economy, privilege, tax, ecological, region, efficiency

Ключевые слова: экология, экономика, привилегии, налоги, экологичность, регион, эффективность.

Bugungi kunda mamalakatlarda yashil iqtisodiyotni shakllantirish, uni yanada rivojlantirish barqaror iqtisodiy farovonlikni oshirish uchun xizmat qiluvchi yo‘nalishlardan biri sifatida qaralib kelinmoqda. Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi resurslardan oqilona foydalanish, ifloslanish va iqlim xatarlarini kamaytirish, hamda iqtisodiy o‘tishni uzoq muddatli barqarorlik bilan uyg‘unlashtirishga qaratilgan institutsional va texnologik o‘zgarishlar majmuasidir. Mamlakatda ekologik muvozonatni ta’minlash, ekologik yo‘naltirilgan innovatsion jarayonlarni va texnologiyalarni tashkil etish, insonning mavjud ekologik tizimga ta’sirini kamaytirish, yashil soliq siyosatini rivojlantirishda xorij tajribasidan oqilona foydalanish zauriyatini tug‘diradi. Mamlakat hududlarida barqaror rivojlanishni ta’minlash yo‘lida iqtisodiyotda “yashil” modelga o‘tishga intilib kelinmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ham bugungi kunda yuqorida keltirilgan global jarayondan chetda qolmay, 2018 yilda Parij bitimini ratifikatsiya qildi va issiqxona gazlari chiqarilishini 2030 yilga kelib 2010 yil darajasiga nisbatan 10 foizga qisqartirish majburiyatini olgan. [1] Bundan tashqari, mamalakatda 2019 yilda “yashil” iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha 2019-2030-yillarga mo‘ljallangan

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

milliy startegiya qabul qilindi. Ushbu strategiyada iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlari energiya samaradorligini oshirish, mamlakatda energiya resurslari iste’molini diversifikatsiya qilish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va tabiiy ekotizimlarni asrash hamda hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning moliyaviy va nomoliyaviy mexanizmlarini ishlab chiqish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish kabi asosiy vazifalar belgilangan. [2]

Bundan tashqari, mamlakatda 2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o‘tish va “yashil” o‘sishni ta’minlash bo‘yicha asosiy vazifalar va sanoat tarmoqlarida “yashil” iqtisodiyotga o‘tish va energiya tejamkorligini ta’minlash jarayonlari ham belgilab o‘tilgan. [3]

Yashil iqtisodiyot tamoyillari uzoq muddatli barqaror iqtisodiy o‘sishga erishish uchun muhim qoida va yondashuvlarni nazarda tutadi: xususan, milliy rivojlanish maqsadlarini ekologik va ijtimoiy jihatlar bilan uyg‘unlashtirish, resurslardan oqilona foydalanish va qayta tiklanishiga erishish, ishlab chiqarish va iste’molda energiya samaradorligini oshirish, innovatsion va toza texnologiyalarni keng joriy etish, “yashil” ish o‘rinlarini yaratish orqali aholi farovonligini yuksaltirish kabi ustuvorliklar belgilangan. [4] Mamlakatda yashil fiskal siyosati – bu davlat byudjet-soliq tizimining jarayonlarini ekologik barqarorlikni rag‘batlantirishga yo‘naltirishdan iboratdir. Nazariy jihatdan olib qaraladigan bo‘lsa, yashil soliq mexanizmlarining mantiqiy asosi bozordagi tashqi samaradorlikni oshirmagan xarajatlarni ichki narxlarga kiritishdir. Bundan tashqari, qayta tiklanuvchi energiya manbalari negizida energiya ishlab chiqaruvchi yuridik shaxslar ushbu uskunalar egallagan yer uchastkalari uchun 10 yil muddatga yer solig‘idan ozod etiladi. [5]

O‘zbekistonda soliqqa oid imtiyozlar va fiskal rag‘batlar iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirishda muhim rol o‘ynayotganini, shu bilan birga ularning samaradorligini oshirish va hududlar o‘rtasida adolatli taqsimlash masalasi kun tartibida turganini ko‘rsatdi. Mamlakat rahbariyati tomonidan so‘nggi yillarda hududiy tafovutlarni kamaytirish maqsadida soliq siyosatini diferensiallash bo‘yicha qabul qilingan qarorlar (hududlarni 5 toifaga ajratib, eng qoloq tumanlarda soliq stavkalarini keskin pasaytirish va boshqalar) – hududlar moliyaviy barqarorligini oshirishga qaratilgan dadil qadamdir. [6]

O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida so‘nggi yillarda soliq sohasida yengillik va imtiyozlar sezilarli tarzda ortib bormoqda. Davlat soliq qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, faqat 2021-yil davomida jami 53561 ta xo‘jalik yurituvchi subyektlarga soliq to‘lovchilar bo‘yicha umumiy imtiyozlar 34.9 trillion so‘mni tashkil etgan va turli soliq to‘lovchilar bo‘yicha 70644 ta imtiyozlardan foydalanganligini ko‘rish mumkin. [7] Quyidagi jadval ma’lumotlariga ko‘ra, 2020-yildan 2024 yillar oralig‘ida, soliq imtiyozlari hajmi o‘rtacha hisobda har yili oshib borgan va mamlakat YaIm mahsulotiga nisbatan 2020-yilda 9.7%, 2021-yilda 4.6%, 2022-yilda 7.2%, 2023-yilda 6.5% va 2024-yilda 5.2% miqdoridagi ulushni tashkil etgan. Aynan atrof-muhitni ifloslanishini oldini olish va ekologik sof-toza mahsulotlar ishlab chiqaruvchi korxonalar yaratib berilgan imtiyozlar natijasida yillar davomida mamlakatda 500 000 dan ortiq ish o‘rinlari yaratildi, turli xorijiy investitsiyalar jalb qilinib, mamlakat hududlarida 5 toifaga ajratilib, soliq imtiyozlar paketi joriy etildi, mamlakatning

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

turli hududlarida imtiyozlar amal qildi va ushbu jarayonlar mamlakat hududlari bo‘ylab keng talqinda amalga oshirildi.

1-jadval

O‘zbekiston Respublikasida soliq imtiyozlarining doirasi va ta’siri (2020 – 2024)

Yil	Soliq imtiyozlari hajmi (trillion so‘m)	Foydalar nisbati YaIMga (%)	Iqtisodiy ta’sir va yaratilgan ish o‘rinlari	Mintaqaviy qamrov (foydalar ulushi)	Ustuvor yo‘nalishlar (Yashil iqtisodiyot)
2020	56.3	9,7% (YAIM — 580,2 trillion sum)	Pandemiya davrida tadbirkorlarga ko‘mak; mablag‘lar korxonalar ixtiyorida qoldi	-	Soliq kodeksi bo‘yicha imtiyozlar taqdim etiladi (2020-yil 1-yanvardan kuchga kirgan)
2021	34.0	4.6%	Yuridik shaxslar soni 170 000 taga oshdi; 500 000 dan ortiq yangi ish o‘rinlari yaratildi.	-	Eksport va raqobatbardoshlikni rivojlantirish
2022	64.1	7,2% (YAIM — 888,3 trillion sum)	Investitsiyalarni jalb qilish va ishlab chiqarishni kengaytirish	Foydalarining 31%i Toshkentga ajratilgan; Qoraqalpog‘iston, Jizzax, Xorazm va Sirdaryo viloyatlarining ulushi har biri 2% dan kam.	0,1 MVtdan ortiq quvvatga ega qayta tiklanuvchi energiya inshootlari uchun 10 yillik soliq ta‘illari; aholiga quyosh panellarini o‘rnatish uchun rag‘batlantirishlar
2023	69.7	6,5% (YAIM — 1 066,5 trillion sum)	Be’sh toifadagi tumanlar uchun differentsiatsiyalashgan qo‘llab-quvvatlash tizimini joriy etish	5-toifa (eng kam imkoniyatli) hududlardagi tadbirkorlar uchun soliq stavkalarini 1 foizga kamaytirish	Yashil byudjetlash va atrof-muhit loyihalarini rivojlantirish
2024	75.0	5.2%	Yilning birinchi yarmidagi ma‘lumotlar: 39,0 trillion so‘mlik imtiyozlar qo‘llanildi.	Soliq imtiyozlari orqali uzoq hududlarni qamrab olish toifalar bo‘yicha	2025-yilga tayyorgarlik — “Atrof-muhitni muhofaza qilish yili”; “Yashil tadbirkor” maqomini joriy etish

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

Mamlakat hududlarida yuqorida keltirilgan turli imtiyozlar natijasi o‘laroq yashil byudjetlash orqali atrof-muhit loyihalari yanada rivojlantirildi hamda kelgusi yillar uchun oldinga asosiy maqsadlar belgilab o‘tildi. Shu jumladan 2025-yilda mamlakatda atrof-muhitni asrash va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish maqsadida, “yashil” energetika iqtisodiyotning asosiy drayverlaridan biriga aylanganligi, imtiyozlarining joriy etilganligi, ekologik madaniyatni oshirish chora-tadbirlari amalga oshirilayotganligi va yashil iqtisodiy jarayonlarni yanada rivojlantirishda xorij mamalakatlari tajribasidan foydalanilayotganligi ham misol sifatida ko‘rish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonida soliq imtiyozlari muhim iqtisodiy va institutsional mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Ular atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish hamda barqaror iqtisodiy o‘tishni ta‘minlashga xizmat qiluvchi asosiy rag‘batlantiruvchi vositalardan biri hisoblanadi. Yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadi iqtisodiy taraqqiyotni ekologik muvozanatni saqlagan holda amalga oshirish bo‘lsa, soliq imtiyozlari ushbu maqsadga erishishda muhim moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmini yaratadi.

Soliq imtiyozlari orqali davlat ekologik toza texnologiyalarni joriy etayotgan, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanayotgan hamda chiqindilarni kamaytirishga qaratilgan faoliyat bilan shug‘ullanayotgan xo‘jalik yurituvchi subyektlarni rag‘batlantiradi. Natijada tadbirkorlik subyektlari uchun yashil investitsiyalarning jozibadorligi oshadi, ekologik loyihalarning dastlabki yuqori xarajatlari qisman kompensatsiya qilinadi va uzoq muddatli barqaror rivojlanish uchun mustahkam zamin yaratiladi. Bu esa nafaqat alohida korxonalar, balki butun iqtisodiyot miqyosida ijobiy samara beradi.

Shuningdek, yashil iqtisodiyotda soliq imtiyozlari ekologik mas‘uliyatni kuchaytirish vositasi sifatida ham ahamiyatlidir. An‘anaviy, atrof-muhitga salbiy ta‘sir ko‘rsatuvchi ishlab chiqarish turlari bilan solishtirganda, ekologik toza faoliyatni afzal qilish iqtisodiy jihatdan foydaliroq bo‘lib boradi. Bu holat bozorda resurslarni qayta taqsimlashga, ifloslantiruvchi ishlab chiqarish hajmini kamaytirishga va ekologik innovatsiyalar ulushining ortishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya vazirligi (2025). ““Yashil tadbirkor” maqomi kimlarga beriladi va ular qanday imtiyozlarga ega bo‘ladi?” Vazirlik rasmiy sayti yangiliklari, 13-yanvar 2025. <https://phoenixpublication.net/index.php/TTVAL/article/view/6607>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2019 – 2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 4-oktabr 2019-yildagi PQ – 4477 sonli qarori. <https://lex.uz/docs/-4539502>
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining “Yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 2-dekabr 2022-yildagi PQ – 436 sonli qarori. <https://lex.uz/docs/-6303230>
4. Ismoilov M. Q. (2024). “Moliyaviy barqarorlikni ta‘minlashda hududlarning soliq potensialini oshirish.” Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil ilmiy jurnali, 2024 yil, №5 (104-111- betlar).

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

5. Akmaljon Abdurahobov (2022). “Muqobil energiyadan foydalanganlik uchun soliq imtiyozlari. ” O‘zA – O‘zbekiston Milliy axborot agentligi, 2-dekabr 2022. <https://gov.uz/oz/soliq/news/view/35240>

6. Asroriddinovich S. I. , Musurmon o‘g‘li A. U. Yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida davlat moliya soliq siyosati orqali hududlarning moliyaviy barqarorligini oshirish yo‘nalishlari //Yangi O‘zbekiston, yangi tadqiqotlar jurnali. – 2025. – T. 3. – №. 4. – C. 332-341. <https://phoenixpublication.net/index.php/TTVAL/article/view/6607>

7. Kun. uz (2022). “Soliq imtiyozlari: Ochiqlanayotgan ma’lumotlar yetarlimi?” Kun. uz moliya yangiliklari, 9-fevral 2022. <https://kun.uz/news/2022/02/09/soliq-imtiyozlari-ochiqlanayotgan-malumotlar-yetarlimi>.